

Periaaseq: Ilinniagaqarnersiuteqartitsiviup ilinniartuup pillugu nalunaarsuutaasa misissorneri

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmit kalaallit ilinniagaqarnerinik kisitsisitigut paasissutissanik saqqummiussigaangami, annertunerpaamik Ilinniagaqarnersiuteqartitsivimmi ilinniagaqartut ilinniakkamik ingerlatsinerat pillugu nalunaarsuiffii tunngavigalugit pisarpoq – taanna ilinniartut naluunaarsorsimaffiannik taaneqartarpoq.

Uuma allakkiap nalunaartarpaa Naatsorsueqqissaartarfiup Ilinniagaqarnersiuteqartitsiviup ilinniartut nalunaarsorsimaffiannit nalunaarsuutiniq tunngaveqarluni misissuineri iluarsartuussinermilu iliuusai.

1987-imi Ilinniagaqarnersiuteqartitsivik ilinniartunik nalunaarsuineq aallartippaa, taamanikkut ilinniartunik nalunaarsuisoqarpoq 1980-ikkut aallartinnerat ilanngullugu. Ukiut siulii eqqarsaatigalugit ilinniakkat ataasiat ilanngunneqarsimapput. Ilinniagaqarnersiuteqartitsivimmi nalunaarsuilerup kinguneranik 1970-ikkut aallartinnerini inunngortut ilinniarsimaneriniq paasissutissanik naammattunik peqartuannalerneru.

Ilinniagaqarnersiuteqartitsiviup ilinniartunut nalunaarsuiffia inunnut ilinniarsimasunut, imaluunniit ilinniakkamik ingerlatsisunut aammalu ilinniagaqarnersiuteqarsimasunik ilinniagaqarnersiuteqartunut paasissutissanik imaqarpoq.

Nalunaarsuiffik paasissutissanik makkuninnga imaqarpoq:

- Inuup normua
- Ilinniakkap kodia
- Ilinniakkamik ingerlatsivik
- Ulloq aallartiffik
- Ulloq naammassiffik (ulloq naammassiffissatut ilimagisaq)
- Inissisimaneq¹ 31. decembari ukiumi pereersumi inissisimaneq

Ilinniartunut nalunaarsuiffik akulikitsumik arlalinnik inuup ataatsip ilinniarnernut tunngasunik paasissutissanik imaqartarpoq piffissap ingerlanerani inuk pineqartoq ilinniakkanut arlalinnut nalunaarsorsima-gaangatt.

Kalaallit ilinniartuunersiutaannik pisartagaqanngitsut Ilinniagaqarnersiuteqartitsiviup naatsosuutaanut assigiinngitsunik pissuteqarlutik ilaaneq ajorput. Pineqartut tassaagajuttarput, Kalaallit Nunaata avataani inuusut Danmarkimilu nunaniluunniit allani ilinniarsimasut.

Ilinniarnerninnut atatillugu atorfinitsinneqarlutik ilinniarnermik naammassinnissimasut aamma ilinniarnernup ingerlanerani suliffeqarfimmit akis-

¹ Nalunaarsuiffiusumi nalunaarsuinerup ersersittarpaa inuup ilinniarnernik unitsissimaneera, inaarsinera, naammassinninera, immaqa ilinniangiffeqarnera imaluunniit aallussilluni ingerlatsinera. Inuk nalunaar-sorneqarsimappat ima "afs", "akt", "orl" imaluunniit "for" ukiup naanerani naatsorsuutaasarpooq pineqartoq ilinniakkamik aallussilluni ingerlatsisoq.

sarsiaqartinneqartut ilanngunneqanngillat. Nalunaasuiffimmut ilanngunneqanngillat Ilinniagaqarnersuteqartitsiviup nalunaarsuiffiani ilinniakkamik allatut ingerlanneqarsimasumik nalunaarsorsimagunik imaluunniit Danmarks Statistikip danskit ilinniakkanik nalunaarsuiffianni. Atorfeqaatigaluni ilinniarfiit assersuutigineqarsinnaasut makkuupput Grønlands-banken, Royal Arctic Line, Air Greenland, KNR, TELE, PISIFFIK, Brugsen, Peqqissaanermik Ilinniarfiup immikkoortorta qarfiini, Sparbank, Royal Greenland lærlinngillu inersimasut.

Ilinniarnerup ingerlanera

Ilinniarnerup nalunaarsuiffiani ilinniarnerup ingerlannga ilinniarnernut ataasiinnaanngitsunut immikkoortinneqarsimasinnaasarpog. Skema A-mi takusassiarineqarpoq inuup piviusuusaartitap ilinniarnerata assersuutit ingerlanera. Assersuutip aallartiffigaa inuk arfinilinnik ingerlaffiusunik ilinniakkani immikkoortuni pingasuni nalunaarsorsimasog. Inuk assersuutit pineqartoq ilinniarnernik marlunnik soraarummeernertalinnik naammassisaqarsimavoq, ullorlu 1. november 2003 ilinniakkap pingajuannik aallussilluni ingerlatsisutut nalunaarsorsimalluni. Taakku saniatigut inuk pineqartoq ilinniarnermik ataatsimik unititsisimavoq, killiffimmilu soraarummeersimavoq taamatullu ilinnianngiffeqarsimalluni².

Skema A – Inuup piviusuusaartitap assersuutit ilinniarnermik ingerlatsinera

Malinna- affigisat	Ilinniakkap kodia	Ilinniagaq	Ulloq aallartiffik	Ulloq inaarsivik	Inissisimaneq
1	30.00.11	Meeqqanik ilinniaritsisog	01-08-86	30-11-86	Unititsineq
2	30.00.11	Meeqqanik ilinniaritsisog	01-08-89	30-06-92	Soraarummeerneq
3	80.40.45	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat, bach.	01-09-98	30-06-00	Trin-i naammassisaq
4	80.40.45	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat, bach.	01-09-00	30-06-01	Soraarummeerneq
5	80.40.47	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat, kand.	01-09-01	30-06-02	Ilinnianngiffeqarneq
6	80.40.47	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat, kand.	01-09-02	01-11-03	Aallussineq

Ilinniarnep pillugu kisitsisit atorlugit inaarutaasumik nassuiaasiornermi ilinniarit ilinniarnermik ingerlatsineri aallaavigalugit missueqqissaarneq ingerlanneqassaaq. Inuk ataaseq qanoq ataatsimik imaluunniit arlalinnik nalunaarsorsimanersog apeqqutaanngilaq, inummi taanna ataaseq ilinniakkami ataatsimi taamaallaat aallussisutut inissisimasinnaammat. Ilinniar-tunut nalunaarsuiffik ator-neqarnissaminut piariivinninnerani, pisariaqas-saaq najoqqutassatut katsersukkat misissoqqissaarnissaat.

Najoqqutassat misissoqqissaarnissaannut siunertaavoq nalunaarsuutini atugassani ilinniarnerit ataasiakkaat ingerlanerisa nalilersornissaat, taamaaliornikkut ilinniarnerit amerlanerit ingerlaneri ilinniakkap ingerlatap iluani ilinniakkap ingerlanngatut ataatsimut saqqumilissammata, kissaatigineqar-mammi *Unititsineq*, *Soraarummeerneq* imaluunniit *Aallussineq* inisissif-

² Akunnattunik sivisunerusunillu ilinniarnerni ilinnianngiffeqarnissamik qinnuteqartoqarsinnaavoq. Ilinnianngiffeqarneq ukiup affaagajuttumik imaluunniit marlunnik sivisussuseqartarpoq.

fiit takuneqarsinnaanissaat.

Skema A-mi inummut ilinniarnermik ingerlatitsisuusaartitamut 3-mi inis-siffittut nalunaakkap misissornerani, ilaatigut malugineqassaaq, pisima-suusaartitaq 30. juni 2000 ilinniakkap ingerlanerani soraarummeerutaa-gallartumik naammassisaqarnera. Atuanngiffeqarnerullu kingorna pineqar-tup ilinniagaq ingerlatani nangillugu ilinniaqqilernerani. Taamaattumik misis-suinermi paasiinnagassaaavoq pisimasuusaartitap 30. juni 2000 ilinniakkap ingerlanerani soraarummeerutaagallartumik naammassisaqarnera ilinniakkap ataqatigiissumik ingerlanerata akornani nalunaakkatuinnaq.

Inissiffiit misissornerini inissiffiit pingajuanni nalunaagaq peerneqassaaq, ilinniakkallu aallartinnerata ullua inissiffiit sisamaannut nalunaarneqas-salluni. Inissiffiit pillugit nassuiaasiaq periaatsit pillugit kapitalimi nassui-arneqarpoq.

Misissuineq

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup ilinniarneq pillugu kisitsisit atorlugit nassuiaasiaani nalunaarsuutitut tunngaviusut annerusumik Ilinniagaqarnersiuteqartitsivimmit pisuupput. Ilinniagaqarnersiuteqartitsiviup nalunaarsuutai tassaammata allaffissornermi nalunaarsuutit kisitsisitigut nalunaarsuutaanngitsut. Ilinniagaqarnersiuteqartitsiviup nalunaarsuutai tamarmik kisitsisit atorlugit nassuiaasiornermi atulinnginnerini misissoq-qaarneqartarput. Nalunaarsuutitik misissuineq maskiinarnornikkut pisarpoq, immikkut kisitsit atorlugit nassuiaasiornermi programimut aaqqissugaq toqqammavigalugu.

Misissuineq immikkoortuni sisamani pisarpoq. Immikkoortumi siullermi nalinginnaasumik nalunaarsuutit pitsaassusaat misilinneqartarpoq. Misilii-nermi nalunaarsuutitut atugassat inuup normuinik, ullunik, ilinniarnermi kodinik, inissiffiillu kodinik il. il. atortussaannngitsunik kukkunersiorneqartar-put.

Kukkusoqarsimatillugu atugassat Ilinniagaqarnersiuteqartitsiviup unnersuus-sutai malillugit naqqissorneqartarput.

Misissuinerup malittuani immikkoortumi ilinniarnernit ingerlaartut inunmut ataasiakkaanut immikkut nalilersorneqartarput. Misissuineq inummut ataatsimut immikkoortumiit immikkoortumut aallunneqarlutik, paasissutissat misissorneqarlutik aammalu misissuineq malittarisassat aajangersimasut tunngavigalugit ingerlanneqarlutik.

Immikkoortup aappaani inuit ataatsimut toqqarnertarput, taamaallaat nalu-naarsuiffimmi ataasiaannarlutik nalunaarsorsimasut. Inuit taakku paatsuu-gassaannngitsumik ilinniarnermik ingerlatsipput, malinnaanikkut ataasiinnar-mik nalunaarsugaasut Taakku ilinniarnermik ingerlatsinerit asseqanngitsutut isigisat eqqortumillu ilinniarnermik ingerlatsinerimik nalunaarsukkatigut isigisat.

Immikkoortut pingajuanni inuit tamarmiusut arlaninnik – paatsuugassaan-ngitsunilli ilinniarnermik kodillit toqqarneqartarput. Inuit taakku arlaninnik

paatsuugassaannngitsunik ilinniarnernik ingerlatsipput, ilinniakkap kodi tamarmik ataasiaannarlutik nalunaagaalltuik. Ilinniarnernik ingerlatsinerit taakkuupput asseqanngitsutut isigineqartut.

Skema B. Inummut piviususaartitamut ilinniakkap ingerlanerata immikkoortiterneranut assersuut

Malinna- affigisat	Ilinniakkap kodia	Ilinniagaq	Ulloq aallartiffik	Ulloq inaarsivik	Inissisi-maneq	Gruppit
1	30.00.11	Meeqqanik ilinniartitsisoq	01-08-86	30-11-86	Unititsineq	1
2	30.00.11	Meeqqanik ilinniartitsisoq	01-08-89	30-06-92	Soraarum- meerneq	2
3	80.40.45	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat bach.	01-09-98	30-06-00	Trini naamassisaq	3
4	80.40.45	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat bach.	01-09-00	30-06-01	Soraarum- meerneq	3
5	80.40.47	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat kand.	01-09-01	30-06-02	Ilinnian- ngiffeqarneq	4
6	80.40.47	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat kand.	01-09-02	01-11-03	Aallussineq	4

Ilinniarnernerup ingerlaneranik pilersitsineq

Misissuinerup immikkoortuata sisamaani nalunaarsuutit sinneri suliarineqarput. Taakku sinneruttut tassaapput, inuit ilinniakkami ataatsimi arlaleri-arlutik nalunaarsugaasarsimasut. Misissuineq misissuinerimi malitassat ataani allaqqasut malillugit inuit ataasiakkaarlugit ingerlasarpoq:

1. Najoqqutassat piffissaq malillugu tullerriaaraluni immikkoortiterneqartarput *Ulloq aallartiffik* aallartiffigalugu
2. Nalunaarsuutit immikkuutaartut pilersinneqartarput ilinniakkamut kodi inissisimanerullu kodia apeqquataatillugit. Ilinniakkamut kodi allanngoraangat, immikkoortoq nutaaq pilertassaaq. Taamatuttuuaq immikkoortoq nutaaq pilersarpoq, inaarsinerup kodia *unititsineruppat* aammalu misissuineq tullinnguuttoq uniffiup kingulliup ulluani qaammat ataaseq sinnerlugu ullulerneqarsimappat, imaluunniit inissisimanerup kodia *trini naamassisamiippat* ullorlu aallartiffik tullinnguuttoq ulloq inaarsivimmit qaammatinik pingasunik kingusineruppat, skema B malillugu. Nakkutilliinermi akuersaarneqartarpoq ilinniakkamik unititsineq ingerlateqqinneqarsinnaasartoq qaammatip ataatsip ingerlanerani tamanna pippat, taamatullu soraarummeernikkut trin-imik naammassinninneq ingerlateqqinneqarsinnaasartoq ilinnigaq ingerlassaq nangeqqinneqarpat, ilinniarnernerup kodiani atukkami, qaammatit pingasut iluanni pisinnaappat, soorlu ilinnianngiffeqarnerup kingorna.
3. Immikkoortitsikkani ataatsimik malinnaaffigisallit *pitsaasutut* isigineqartarput.
4. Immikkoortitsikkani arlalinnik nalunaarsuutitaqartuni malinnaaffigisap siulliup aallartiffittut ullua qinerneqartarpoq taamatullu ullup

kingullermik malinnaaffiusup inaarsiviup ullua, quppernerup tulliani skema C malillugu.

Skema C. Immikkoortitani inuup piviususaartitap ilinniarnrata ingerlanerani suliaqarneq

Malinna- affigisat.	Ilinniakkap kodia	Ilinniagaq	Ulloq aallartiffik	Ulloq inaarsivik	Inissisi- maneq	Immikko- ortoq
1	30.00.11	Meeqqanik ilinniartitsisoq	01-08-86	30-11-86	Unititsineq	1
2	30.00.11	Meeqqanik ilinniartitsisoq	01-08-89	30-06-92	Soraarum- meerneq	2
4	80.40.45	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat, bach.	01-09-98	30-06-01	Soraarum- meerneq	3
6	80.40.47	Inuiaqatigiinnermik ilisimatusaat, kand.	01-09-01	01-11-03	Aallussineq	4

Inunnut tamarmiusunut ilinniarnrup koderisaanut pineqartumut misissuineq ataasiinnaanngitsumik nalunaarsuiffittaqartarpoq.

Nalunaarsuutit misissukat

Misissuereernermi nalunaarsuutit misissukat SAS-imi aqqissuullugit ataatsimoortinneqartarput. Tamatuma kingorna tabelit Kisitsisaataasivimmu, saqqummersitanut immikkullu misissuinermi suliat nalunaarsukat atorlugit suliarineqartarput.

2014-imi saqqummersitat sioqqullugit Naatsorsueqqissaartarfimmit ilinniar-titaanermut saqqummersitat suliarineqaaqpput iluarsaaneqarlutik. Saqum-mersitassat tulliini ukiut pingasut kingulliit kisitsisaatallartassapput, ukiut siuliini kisitsisit kisitsiviusarlutik. Saqqummersitat assigiartarnissaat siu-nertaralugu aamma kisitsisinik iluarsisassaqaartillugu periarfissaqaartarnissaq eqqarsaatigalugu taamaalilunermut pissutaapput.

Ilinniarfiit nakkutinninnerat

Oqaatigineqassaaq Naatsorsueqqissaartarfik siusinnerusukkut ilinniakkanut nalunaarsuutininik inunnut ataasiakkaanut qaffasissusilikkanik immikkut misissuisarsimammat. Tamanna pisarpoq Ilinniagaqarnerisuteqartitsiviup paasissutissaatai ilinniarfinnut ataasiakkaanut uppernassagassanngorlugit nassiunnerisigut.

Suleriaaseq tamanna, sukkaatsoq aammalu nalunaarsuutininik eqqorluua-nissamik nalorninartumik pissarsiffiusoq, Naatsorsueqqissaartarfiup 2010-mi saqqummersitamii IIN isumasioreerlugu asooruppa.

Ullumikkut ilinniarfiit ataasiakkaat nammineq ilinniartuutimik killiffiinut paasissutissat misissorlugit nutartsertarfaat.